

Α. Νεοελληνική Γλώσσα

«Γυναικεία εργασία, διακρίσεις και κοινωνικά στερεότυπα»

Ανεξάρτητα από την τυπικά θεσμοθετημένη και διακηρυγμένη ισότητα ως προς την αμοιβή και την επαγγελματική εξέλιξη ανδρών και γυναικών και τις εξαγγελίες για την ύπαρξη ίσων ευκαιριών στον εργασιακό χώρο, καθημερινά πραγματοποιούνται βάσει εθιμικών ή άγραφων νόμων ουσιώδεις διακρίσεις μεταξύ αντρών και γυναικών με την μορφή άτυπων σχέσεων εξουσίας και εξάρτησης.

Η επαγγελματική θέση της γυναίκας χαρακτηρίζεται ακόμη και σήμερα από αντιφάσεις και αδιέξοδα, διότι η νομοθετική ισότητα και οι θεσμικές μεταρρυθμίσεις δεν προεξοφλούν στην καθημερινή πρακτική την ισότιμη πρόσβαση και εξέλιξη των δύο φύλων στην αγορά εργασίας. Εξάλλου, το ζήτημα της ίσης αμοιβής, ίσης μεταχείρισης στις εργασιακές σχέσεις και των προστατευτικών διατάξεων που αφορούν την εργαζόμενη γυναίκα συνιστούν ένα πολύ μικρό μέρος στο σύνολο των κανόνων του Εργατικού Δικαίου, σαν να πρόκειται για μία μικρή κατηγορία εργαζομένων.

Στο εργασιακό περιβάλλον σε αρκετές περιπτώσεις η εργαζόμενη γυναίκα αντιμετωπίζεται από τους ιεραρχικά προϊστάμενους, αλλά και τους συναδέλφους της, με προκατάληψη, δυσπιστία και επιφυλακτικότητα ως προς τις γνώσεις και τις ικανότητες της. Προστατευτικές θεσμικές διατάξεις, όπως η πρόωγη μειωμένη συνταξιοδότηση των έγγαμων μητέρων, λειτουργούν σε μεγάλο βαθμό ως μηχανισμοί νομιμοποίησης και αναπαραγωγής των διακρίσεων και των στερεοτύπων σε βάρος των γυναικών.

Οι έντονες διαφοροποιήσεις των εργασιών κατά φύλο παγίωσαν έναν αυθαίρετο, συμβατικό διαχωρισμό των θέσεων εργασίας σε «ανδρικές» και «γυναικείες». Υπάρχουν συγκεκριμένοι τομείς της οικονομικής δραστηριότητας και απασχόλησης, οι οποίοι κυριαρχούνται συνήθως από γυναίκες, όπως οι κοινωνικές υπηρεσίες, τα παραϊατρικά επαγγέλματα και η εκπαίδευση, ενώ στα κατασκευαστικά επαγγέλματα, την βιομηχανία και τις μεταφορές έχουν μεγαλύτερη διείσδυση οι άνδρες. Οι γυναίκες συγκριτικά με τους άνδρες κατέχουν θέσεις εργασίας με ελάχιστη αυτονομία, χαμηλότερο γόητρο, λιγότερη εμπλοκή σε διαδικασίες λήψης αποφάσεων και μεγαλύτερη εποπτεία από τους άνδρες. Οι άνδρες έχουν, ακόμη, διπλάσιες πιθανότητες σε σύγκριση με τις γυναίκες να κατέχουν θέσεις διευθυντών και τριπλάσιες για θέσεις γενικών διευθυντών. Η διαίρεση αυτή των αρμοδιοτήτων κατά φύλο εφαρμόστηκε κυρίως για να αποκλείσει τις γυναίκες από τα ανώτερα και όχι από τα βαριά και ανθυγιεινά επαγγέλματα. Η γυναίκα απορροφήθηκε σε επίπονα, άχαρα και κακοπληρωμένα επαγγέλματα, όπως αυτό της καθαρίστριας.

Οι υπάρχουσες κοινωνικές προκαταλήψεις και οι στερεότυπες αντιλήψεις επηρεάζουν αρνητικά την αξιολόγηση διάφορων εργασιών, με αποτέλεσμα να πραγματοποιούνται συγκεκαλυμμένες διακρίσεις σε βάρος των γυναικών. Ορισμένες εργασίες, οι οποίες εκτελούνται κατά κύριο λόγο από γυναίκες - όπως οι θέσεις της γραμματέως και της πωλήτριας - υποβαθμίζονται με την κατάταξή τους σε χαμηλές κλίμακες αμοιβών. Επιπλέον, οι γυναίκες απασχολούνται σε μεγάλο ποσοστό σε δευτερεύουσες βοηθητικές εργασίες στα γραφεία επιχειρήσεων και σε δημόσιες υπηρεσίες ή διεκπεραιώνουν εργασίες που θεωρούνται «γυναικείες», όπως δακτυλογράφοι, τηλεφωνήτριες, χειρίστριες υπολογιστών. Είναι ακόμη συνηθισμένα φαινόμενα η αυτόματη, αυθαίρετη σύνδεση της γυναικείας απασχόλησης με εργασίες που δεν χαρακτηρίζονται «βαριές» και η μισθολογική υποαξιολόγηση κάποιων δεξιοτήτων που απαιτούνται για την άσκηση γυναικοκρατούμενων επαγγελμάτων, όπως η συνεχής προσοχή, η επιδεξιότητα, η ακρίβεια.

Ωστόσο, υπάρχει μία κατηγορία γυναικών που μέσω της εργασίας τους ανεξαρτητοποιούνται οικονομικά και κοινωνικά είτε ως ελεύθεροι επαγγελματίες είτε ως επιχειρηματίες. Οι γυναίκες αυτές συχνά περιγράφονται σκωπτικά από μία μερίδα ανδρών με μία δόση ειρωνείας ως «καπάτσες ανδρογυναίκες», καθώς αυτοί πιστεύουν ότι οι συγκεκριμένες γυναίκες – επιχειρηματίες διαθέτουν «ανδρικές» ικανότητες και άρα έχουν χάσει μεγάλο ποσοστό από την θηλυκότητά τους. Τα πιστωτικά ιδρύματα και η αγορά σε μεγάλο ποσοστό τις αντιμετωπίζουν με ιδιαίτερη δυσπιστία, καθώς υπάρχει η εδραιωμένη ανδροκρατούμενη, σεξιστική πεποίθηση ότι ως ελεύθεροι επαγγελματίες ή επιχειρηματίες έχουν ελάχιστες προοπτικές επιτυχίας.

Θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι η ανισότητα και η αδικία που υφίσταται η γυναίκα στο εργασιακό περιβάλλον δεν είναι αποτέλεσμα ενός χαμηλού μορφωτικού επιπέδου και μίας ελλιπούς επαγγελματικής κατάρτισης σε σύγκριση με το εργατικό δυναμικό των ανδρών – αντίθετα συχνά υπερέχει μορφωτικά - αλλά αποτέλεσμα διαφορετικής, υποδεέστερης κοινωνικής αντιμετώπισής της, λόγω φύλου. Κάτω από τις σύγχρονες επισφαλείς εργασιακές συνθήκες είναι προφανής η ευάλωτη θέση των γυναικών στο εργασιακό τοπίο. Σε μία περίοδο έντονης οικονομικής κρίσης, όπου επικρατεί μία συνεχώς αυξανόμενη τάση περικοπής του εργατικού δυναμικού, οι γυναίκες σε σχέση με τους άνδρες εργαζόμενους περιθωριοποιούνται ευκολότερα, γίνονται αποδέκτες απόλυσης και οδηγούνται μαζικά στην ανεργία.

Τα ΜΜΕ μέσω των προγραμμάτων τους και κυρίως μέσω της διαφήμισης κάνουν προπαγάνδα υπέρ της “super woman” και προβάλλουν το πρότυπο της δυναμικής και επιτυχημένης εργαζόμενης γυναίκας. Αντίθετα, οι σύγχρονες κοινωνικές συνθήκες του δυτικού κόσμου «επιτρέπουν» στην γυναίκα να αναλάβει μία επαγγελματική ενασχόληση, εφόσον οργανώσει της δραστηριότητές της με τέτοιο τρόπο, ώστε η καθημερινή λειτουργία του νοικοκυριού να μην διαταράσσεται.

Πράγματι, η συσσώρευση πολλαπλών ρόλων επιβάλλει στην εργαζόμενη ένα ρυθμό που δεν της επιτρέπει να καλύψει αρμονικά τις προσωπικές της ανάγκες και να αξιοποιήσει δημιουργικά τον ελεύθερο χρόνο της. Ο συνδυασμός των παραδοσιακών «γυναικείων» καθηκόντων με τις υποχρεώσεις της μισθωτής εργασίας έχει σαν συνέπεια ακόμη και την υπερκόπωση σε σωματικό και ψυχολογικό επίπεδο, η οποία απομονώνει την γυναίκα από κοινωνικοπολιτικές δραστηριότητες που θα εμπλούτιζαν την προσωπικότητα και την δημιουργικότητά της.

Βάσει των κοινωνικών συμβάσεων, που καλλιεργούνται και αναπαράγονται στα πλαίσια της οικογένειας, της εκπαίδευσης και των ΜΜΕ, η συμμετοχή των γυναικών στην παραγωγική διαδικασία θεωρείται συμπληρωματική, ευκαιριακή και εποχιακή (π.χ. η αυξημένη απασχόληση των γυναικών σε τουριστικά εποχιακά επαγγέλματα). Αυτό το γεγονός έχει ως αποτέλεσμα την κατάληψη υποδεέστερων θέσεων εργασίας, οι οποίες χαρακτηρίζονται από επαγγελματική στασιμότητα και μειωμένες χρηματικές απολαβές. Υπό το πρίσμα αυτό, η επαγγελματική απασχόληση της γυναίκας νοείται ως «εξάιρεση» ή «αναγκαίο κακό» που έχει ως αφετηρία την οικονομική της συνεισφορά στο οικογενειακό εισόδημα και την κάλυψη των αυξημένων καταναλωτικών αναγκών της σύγχρονης οικογένειας. Ακόμη και σήμερα, ένα σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού θεωρεί ως φυσικό το οικογενειακό σχήμα, στο οποίο η γυναίκα εντάσσεται ως εξαρτημένο και προστατευόμενο μέλος, εκτιμώντας συγχρόνως ότι η επαγγελματική απασχόληση δεν συμβιβάζεται με τον στερεότυπο οικογενειοκεντρικό ρόλο της.

A. Σύμφωνα με το κείμενο: «Η επαγγελματική θέση της γυναίκας χαρακτηρίζεται ακόμη και σήμερα από αντιφάσεις και αδιέξοδα...». Να αιτιολογήσετε την άποψη αυτή με στοιχεία του κειμένου.

(Μονάδες 6)

B.1. Να αναγνωρίσετε το **είδος** των υπογραμμισμένων δευτερευουσών **προτάσεων** και να επισημάνετε το είδος των **συνδέσμων** που τις εισάγουν:

B.2. Να σημειώσετε για τις υπογραμμισμένες λέξεις της έκτης παραγράφου: **σκωπτικά, εδραιωμένη** από μια **συνώνυμη** λέξη και για τις υπογραμμισμένες λέξεις της έβδομης παραγράφου: **ελλιπούς, υποδεέστερης** από μια **αντώνυμη** λέξη.

(Μονάδες 4)

Γ. Να συντάξετε ένα **άρθρο** για τη σχολική εφημερίδα με θέμα τον αντίκτυπο της γυναικείας εργασίας στο **οικογενειακό** περιβάλλον (200- 300 λέξεις).

(Μονάδες 10)

Β. Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

«Ελεύθεροι Πολιορκημένοι»

Στο πρώτο απόσπασμα από το Β' Σχεδίασμα της ποιητικής σύνθεσης του Διονύσιου Σολωμού *Ελεύθεροι Πολιορκημένοι* αποτυπώνεται η τραγική κατάσταση των κατοίκων και των υπερασπιστών του Μεσολογγίου, που υποφέρουν από την πείνα και την έλλειψη πολεμοφοδίων. Στο δεύτερο απόσπασμα, που υμνεί τη χαρά της φύσης τον Απρίλη, οι άνθρωποι απουσιάζουν. Στον τελευταίο στίχο δηλώνεται η δραματική αντίθεση ανάμεσα στην απόφαση των Μεσολογγιτών να θυσιαστούν και στην οργιαστική χαρά της ζωής, που κορυφώνεται δίπλα τους.

I

Άκρα του τάφου σιωπή στον κάμπο βασιλεύει·
λαλεί πουλί, παίρνει σπυρί*, κι η μάνα το ζηλεύει.
Τα μάτια η πείνα εμαύρισε· στα μάτια η μάνα μνέει*·
στέκει ο Σουλιώτης ο καλός παράμερα και κλαίει:
«Έρμο τουφέκι σκοτεινό, τι σ' έχω 'γώ στο χέρι;
οπού συ μου 'γινες βαρύ κι ο Αγαρηνός* το ξέρει».

II

Ο Απρίλης με τον Έρωτα χορεύουν και γελούνε,
κι όσ' άνθια βγαίνουν και καρποί τόσ' άρματα σε κλειούνε*.
.....
Λευκό βουνάκι πρόβατα κινούμενο βελάζει,
και μες στη θάλασσα βαθιά ξαναπετιέται πάλι,
π' ολονυχτίς εσύσμιξε* με τ' ουρανού τα κάλλη.
Και μες στης λίμνης τα νερά, όπ' έφθασε μ' ασπούδα*,
έπαιξε με τον ίσκιο της γαλάζια πεταλούδα,
που ευώδιασε τον ύπνο της μέσα στον άγριο κρίνο·
το σκουληκάκι βρίσκεται σ' ώρα γλυκιά κι εκείνο.
Μάγεμα η φύσις κι όνειρο στην ομορφιά και χάρη·
η μαύρη πέτρα ολόχρυση και το ξερό χορτάρι.
Με χίλιες βρύσες χύνεται, με χίλιες γλώσσες κρένει*:
«Όποιος πεθάνει σήμερα χίλιες φορές πεθαίνει».

Δ. Σολωμός, *Ποιήματα και πεζά*, Στιγμή

*σπυρί: σπόρος/ *μνέει: ορκίζεται/ *Αγαρηνός: μωαμεθανός / *κλειούνε: κλείνουν, περικυκλώνουν/
*εσύσμιξε: έσμιξε, ένωσε / *μ' ασπούδα: με σπουδή, με βιασύνη / *κρένει: μιλάει

A. Να εντοπίσετε το **πρόσωπο** στο οποίο αναφέρεται ο ποιητής στους τρεις πρώτους στίχους και έπειτα να επισημάνετε τον **σκοπό** που εξυπηρετεί η επιλογή του συγκεκριμένου προσώπου.

(Μονάδες 6)

B.1. Να παρουσιάσετε **δύο εκφραστικά μέσα** που χρησιμοποιεί ο ποιητής για να προβάλλει τα στοιχεία της **φύσης**, τεκμηριώνοντας την άποψή σας με στοιχεία του κειμένου.

(Μονάδες 3)

B.2. Να εντοπίσετε τη **δραματική αντίθεση** στο δεύτερο απόσπασμα και να αναφερθείτε στη **λειτουργία** της τεκμηριώνοντας την άποψή σας με στοιχεία του κειμένου.

(Μονάδες 3)

Γ.1. Θέμα αναγνωστικής ανταπόκρισης: Να σχολιάσετε το παράπονο του Σουλιώτη πολεμιστή που εκφράζεται μέσα από τα λόγια και τα δάκρυά του και έπειτα να αναφερθείτε στα συναισθήματα που σας δημιουργεί η εικόνα του.

ή

Γ.2. Θέμα δημιουργικής γραφής: Να συντάξετε μια επιστολή από την οπτική της μάνας του Μεσολογγίου, η οποία θα απευθύνεται στους ελεύθερους Έλληνες και θα περιγράφει την κατάσταση που επικρατούσε πριν από την ηρωική έξοδο.

(Μονάδες 8)